

non est constituta suppositum, quod dicit aliquod absolutum per se subsistens per humanam naturam. Licet igitur idem sit hoc suppositum et res naturae humanae; aliunde tamen est res humanae naturae, aliunde suppositum, res enim naturae humanae est per principia humanae naturae, sed suppositum non. Cum igitur homo sit res naturae humanae; per principia naturae humanae constituitur homo ille non per se existens: homo enim fuit sic assumptus: sed natura in suis principiis, ex quibus ad invicem conjunctis suppositum illud per se existens factum est homo. Et ideo Filius Dei naturam humanam assumpsit, et factus est homo: et ideo ratio suppositi homini convenit; ille enim homo fuit ab aeterno. Per illum igitur hominem ratione suppositi per se existentis quod homo ille factus est, homo ille per se existere constitutum sit per se secundum a Verbo: sed quia res naturae humanae, quae per naturam humanam constituta est, est ¹ ipsum suppositum divinum quod per se existit; unde et homo ille cum sit ipsum suppositum, per se existit in genere substantiae. Et ideo partes naturae humanae, corpus scilicet et anima, ad genus spectabunt per naturam illius totius, quod per se est in genere illo. Patet igitur, quod diversimode sunt aliorum hominum partes in genere, et partes humanitatis Christi. Quia in aliis ex principiis naturae propriae erit aliquid per se existens, quod per se est in genere, et per ipsum alia erunt in genere per reductionem; in Christo autem per principia humanitatis non constituitur aliquid per se existens; sed ipsum suppositum divinum per se existens complete et perfecte factum est res humanae naturae per principia naturae humanae. Unde res naturae humanae propter identitatem cum supposito divino erit per se existens: res enim humanae naturae in Christo non est pars illius suppositi, ut praedicetur de supposito ipso; sed est ut ipsum totum, et ideo per se esse dicitur. Erunt igitur partes naturae humanae in Christo pertinentes ad genus et speciem per ipsam rem naturae humanae, quae constituta est per principia naturae humanae, ut dictum est: quae tamen res per se esse habet a supposito, cum quo identitatem habet, et non a principiis propriis, ut dictum est. Ex quibus manifestum est, quod partes humanae naturae in Christo non reducuntur ad speciem vel genus per suppositum ipsum, cum illud per se non sit in genere; sed per rem naturae, quae est ut habens esse per se. Nec refert a quo habeat esse per se; aut a suis principiis, aut a Verbo cui adiungitur: cum hoc universaliter tenendum sit, quod principia per illud ad genus reduci habent, quod per illa

¹ Al. deest. primum est.

constituitur: et hoc semper est res illius naturae, cujus sunt illa principia. Cui quidem rei quandoque accidit ratio suppositi, quando scilicet habet per se esse: quandoque vero non; quando scilicet alteri adiungitur, ut dictum est. Ex dictis igitur manifestum est, quod corpus Christi mortuum, licet per se non sit sicut corpora aliorum, res tamen est aliorum naturae habentis sua principia. Et ideo genus de eo praedicatur, cum idem sit Verbum, et res illius naturae; ratione cujus identitatis per se esse dicitur. Ratio enim suppositi accidentaliter se habet ad principia naturae sibi mutuo juncta; res vero naturae essentialiter. Ideo semper ubi est res naturae constituta, erit praedicatio generis illius naturae, et specierum de re suae naturae.

CAPUT XIV.

De metaphysica autem, et logica, et earum consideratione quae ad omnia se extendunt, actum est: nunc vero de naturali et mathematica restat agendum. Sciendum est igitur, quod antiqui philosophi scientiam naturalem primam putaverunt, sicut etiam putaverunt primum ens esse corpus. Sed Philosophus in 6 Metaph. docet, quod naturalis philosophia est de quodam particulari ente habente in se principium motus et quietis: unde et materiale ens est, quia materio est in omni eo quod per se movetur: subjectum enim philosophiae naturalis est ens mobile. Et ideo sua consideratio, secundum Philosophum ibidem, est circa ea quae sunt in materia, ut in pluribus: quod dicit propter animam humanam quae pertinet etiam ad Physicam, in quantum est forma corporis, licet per se esse possit: ideo scientia naturalis subalternatur metaphysicae.

Ad cujus evidentiam considerandum est, quod dupliciter convenit unam scientiam alteri subalternari. Uno modo quando subjectum unius est species subjecti alterius; sicut homo est species animalis, et animal est species corporis naturalis; ideo, scientia de animalibus subalternatur scientiae naturalis. Alio modo quando subjectum inferioris scientiae non est species subjecti superioris scientiae; sed se habet ad illud ut materiale ad suum formale; per quem modum Perspectiva se habet ad Geometriam. Geometria enim agit de linea et aliis dimensionibus absolute et formaliter ad nullam materiam applicando: non enim agit de linea in ligno vel aere: sed Perspectiva agit de linea secundum quod est in aliqua materia in qua videri possit, unde agit de linea visuali. Linea enim visualis non est species lineae, sicut nec triangulum ligneum est species trianguli:

differentia enim non sumitur a materia. Et haec est ratio quare non est aliqua specialis scientia de linea recta vel circulari, sicut est de linea visuali: quia rectum et circulare sunt propriae differentiae lineae; visuale autem non, sed est alterius et extraneae naturae; et ideo scientia specialis est de linea visuali, et non de linea recta vel circulari. Isto modo naturalis scientia, quae applicat naturam entis ad naturam sensibilem, est sub metaphysica, quae considerat de ente absolute: quia ens mobile non est species entis, cum ens non sit genus, ut dictum est. Ens igitur mobile est subjectum naturalis philosophiae, quae dividitur secundum divisionem entis mobilis in suas species; scilicet in ens mobile motu locali tantum, sicut est corpus caeleste, et in ens mobile motu generationis et corruptionis, et sic de aliis. Haec tamen divisio magis pertinet ad logicum quam ad physicum, cum sit generis in suas species. Sicut enim supra dictum est, quod substantia quae est primum genus, non habet aliquam unam rem supra quam fundatur, sed supra diversas res, a quibus tamen ratio unitatem quandam accipit, ratione cuius dicitur genus unum; ita ens mobile, quod est subjectum naturalis philosophiae, nec dico corpus mobile; quia omne corpus probatur esse mobile in lib. Phys. Hoc enim secundum genus non habet aliquam unam rem naturalem supra quam fundatur, sed fundatur supra diversas res: quas tamen quia apprehendimus in pluribus convenire, scimus corpora superiora cum inferioribus in eodem genere corporis esse, sicut substantias separatas cum materialibus, de quibus supra dictum est. Quod autem generabilia et corruptibilia, et mobilia motu locali tantum, sunt duae species entis mobilis, de quo in communi agitur in 1 Phys., magis ostendit eorum convenientiam secundum Logicum, quam secundum Naturalem. Substantiae enim corruptibili et incorruptibili nihil est commune nisi logice tantum; cum plus differant quam genus aliquod reale, ut dictum est. Unde in 5 Metaph. dicit Philosophus, ubi docet quae differunt in genere physico, quod illa differunt genere, quorum subjectum primum est diversum: sicut primum subjectum coloris differt a subjecto primo saporis, sicut superficies ab humore: et sic differunt, quia non reducuntur in unum subjectum, quantumcumque fiat resolutio utriusque. Si enim posset fieri unum de illis per aliquam resolutionem realem, non differrent simpliciter in subjecto primo, nec per consequens in genere. Ut puta materia ignis differt a materia aëris: sed si fiat resolutio ignis et aëris, non remanebunt diversae materiae. Et ideo ignis et aer non sunt duo diversa genera, physice loquendo. Corpus vero caeleste cum corporibus generabilibus differt, cum non conveniant in materia: si enim miraculose corrumperetur caelum, quia

naturaliter incorruptibile est; adhuc essentia materiae suae diversa esset a materia elementorum, nec foret resolutio ad unum subjectum: quod testatur potentia materiae elementorum, quae nunquam transmutari potest ad formam caeli: alioquin esset in eo potentia frustra, quam tamen constat in materia caeli esse, cum in ea est forma caeli. E quo patet, quod ens mobile motu locali, et ens mobile per generationem et corruptionem, sunt duae species entis mobilis logice tantum, ut dictum est. Patet etiam, quod unitas generis physici est ab unitate primi subjecti. Primum autem subjectum est materia. Illa igitur conveniunt in genere physico, quae habent eandem materiam, sed differunt specie, propter diversitatem formae, sicut ignis et aer. Nec tamen erit aliqua distinctio in materia: cum distinctio dicat actualitatem aliquam quae non est in materia secundum se: sed haec diversitas est in potentia passiva tantum, ad quam non sequitur aliquid in fundamento naturae esse distinctum.

Ex dictis igitur patet, quod ens mobile, quod est corpus communiter acceptum, non habet a materia aliquam formam communem, per quam est corpus, super quam fundatur actio intellectus, qui facit communitatem quandam inter corpora generabilia et corruptibilia, in quantum facit, esse ea diversas species entis mobilis, cum nulla res communis subsit, nec etiam materia ipsa quae est incorruptibilis et ingenerata; si enim esset aliquid compositum tale, ex materia scilicet et forma corporis praeter formas ad quas sequuntur qualitates sensibiles, quae sunt principia generationum et corruptionum, esset inordinabile ad formas tales, et ad alias, ad quas generatio et corruptio non attingit, sicut ad corpus caeleste. Sic autem foret necesse, si in re generabili et corruptibili praecederet aliqua forma formam speciem rei, per quam solum est generatio et corruptio in rebus, cum solum ad illam sequantur qualitates activae et passivae, quae sunt principia generationis et corruptionis, et non ad formam talem imperfectam. Unde ipsa indifferenter se habent ad formam supervenientem, sive esset principium generationis et corruptionis, sive non esset: tunc enim caelum haberet aliquid reale commune cum generabilibus et corruptibilibus: quod est directe contra praedicta verba Philosophi. Et ideo impossibile est in rebus generabilibus et corruptibilibus aliquam formam praecedere formam speciem, sicut antiqui posuerunt materiam primam esse formatam quadam forma non elementalibus, sed imperfecta, quae sit quasi via ad alias, sicut forma embryonis imperfecta est respectu formae specificae animalis. Unde Commentator sup. 9 Metaph. dicit primam ha-

¹ At. habet.

bilitatem materiae esse semper respectu formae elementorum. Unde non reperiuntur mediae formae elementi ex elemento sicut est in generatione animalis, ubi sunt multae formae mediae sibi succedentes per generationes et corruptiones multas usque ad ultimam, quam solum in re manere necesse est, ne dicatur ipsa accidens esse. Ex dictis patet, quod res secundi generis, non est una, super quam fundatur unitas rationis, sicut nec res primi generis, de quo supra dictum est. Sed antequam de hoc plus agatur, prius de hac unitate agendum est.

CAPUT XV.

Ad hujus igitur difficultatis notitiam considerandum est, quod cum objectum intellectus sit quoddam intra intellectum, et non extra, quia intelligere non est motus ab anima, sed ad animam: actus intellectus potest ferri in intelligibile, vel prout est objectum in natura objecti, scilicet in quantum terminat ejus actionem: et sic nihil sibi tribuit, sed solum conconsiderat quid natura objecti habeat, unde possit aliquid formari quod naturam illius objecti insinuet, ut puta, definitionem aliquam. Alio modo potest actio intellectus ferri in objectum, non in natura sua, sed prout est abstractum per actum animae a conditionibus materialibus: et sic accipitur ut in anima, et sic anima attribuit sibi aliquid non considerans quid sibi debetur in natura objecti, sed quid sibi per actum animae convenire potest; et illud attributum est ratio universalitatis. Ut puta, intelligendo animal in quantum naturam sensitivam habet, format ejus definitionem, substantiam scilicet animatam sensibilem, quam manifestum est unitatem quandam in animali significare: animal enim objectum unum natura sua est. Sed haec unitas non descendit ab animali ad aliquas species animalis: animal enim sic acceptum, non dicit aliquid ens in natura; cum non sit aliquid animal in natura animal solum; sed dicit essentiam quae esse non habet nisi per habentem essentiam, cujus esse est ut actus. Ideo quot fuerunt habentes essentiam, tot erunt essentiae secundum esse. Habebit igitur essentiam et unitatem ab habente eam si unum fuerit, et pluralitatem si plura fuerint: idem enim est de unitate et esse, cum unum et ens convertantur. Ideo unitas inventa in natura aliqua, ut in natura animalis, non descendit ad aliquam ejus speciem: imo si in uno recipiatur, jam ab illo unitatem habebit, sicut et esse. Sed alia unitas quam facit intellectus, descendit ad omnia contenta sub uno communi. Prima igitur unitate manifestum est, quod nihil est unum genere commune corporibus caelestibus et generabilibus,

super quod intellectus fundare possit rationem universalitatis. Licet enim corpus sit substantia corporea; non tamen propter hoc erit aliquid unum reale conveniens corporibus caelestibus et inferioribus, super quod intellectus fundare possit intentionem universalis; sed secundum intentionem tantum. Quod manifestum est, si fiat resolutio ad primum subjectum corporis, quod est materia; quae in se considerata, erit diversa in caelo et elementis, ut dictum est. Quamvis autem non sit resolvere ad aliquid unum subjectum commune utrumque; tamen illae diversae res super quas fundatur actus intellectus formantem intentionem universalem, compositae sunt ex materia et forma; et ideo ex utraque parte sequitur corpus. Impossibile est enim materiam et formam componi, quin sit corpus, ut supra dictum est: materiae enim natura est esse primum ex quo fit aliquid per se, et ultimum in quo aliquid transit per corruptionem, ut dicitur in 1 Phys. Et ideo ex nullo fieri potest, sicut nec in aliquid praecedens resolveri. Simplex ergo materiae essentia necessario erit, cum simplex per se in nihil resolveri possit. Forma enim cum sit simplex essentia, non resolvitur per se in aliquid, sed per accidens: resolutio enim composito in materia, forma resolvitur in eadem, quia nec forma per se fit, sed compositum, ut docetur in 9 Metaph. Ex duabus autem essentis simplicibus conjunctis resultat semper essentia quae altera est ab utraque; et hoc necesse est esse corpus, si una illarum de altera educatur, sicut essentia formae educitur de essentia materiae. Essentia enim formae est in essentia materiae in potentia: de potentia autem in actum oportet transitum quendam esse, in quo importatur transmutatio quaedam. In omni autem transmutatione includitur vel praesupponitur motus localis: sicut in alteratione, a priori est motus localis, in motu vero augmenti a posteriori. Quod enim augmentatur mutat locum, non autem ante augmentum: sed quod alteratur, mutat locum antequam sit alteratum. Generatum vero medium importat inter alterationem et augmentum, cum sit terminus alterationis et principium augmenti: nihil enim augmentatur, nisi quod generatum est; educi autem per motum localem non potest nisi corpus, vel corpori adjectum, ut omnia accidentia corporalia. Igitur de potentia materiae non potest aliquid substantialiter educi, nisi constitutur corpus. Nec refert utrum materia, de qua educitur ipsa forma, prius fuerit sub alia forma, ubi solum alteratio praecedit propter subjectum actu existens, cujus materia praefuit formae educendae: sive non; sicut materia caeli nunquam praefuit sub alia forma, et ideo alteratio vel motus localis non praecessit ejus esse: unde caelum non est genitum, sed per simplicem emanationem tantum ad esse processit a Deo. Motus igitur localis

accidentaliter tantum se habet ad educationem formae de potentia materiae; in quantum scilicet accidit materiae praefuisse sub alia forma; per quam fiebat subjectum actu existens, quod oportuit corrumpi per actionem qualitatum alterantium, ad hoc quod alia forma induceretur. Esse vero corpus in productione formae de potentia materiae, non accidit propter ipsum motum localem, cum corpus caeleste consecutum sit per educationem suae formae de potentia materiae suae propriae, nullo motu locali vel alteratione praecedente. Essentialiter ergo natura corporis sequitur educationem formae de potentia materiae. Nec hoc adhuc est quia educitur, sed quia fit unum ex materia et forma educta; quia posito per impossibile, quod forma educeretur de potentia materiae, et tamen non fieret unum compositum ex illa cum forma; corpus non sequeretur educationem formae de potentia materiae; cum constet corpus semper compositum esse ex materia et forma. In hoc igitur praecisa ratio corporis consistit, quod ex materia et forma fiat unum; quod infallibiliter contingit, quando forma educitur de potentia materiae. Quandoque etiam hoc fit, etsi forma non educatur de potentia materiae: ut patet de anima humana; quae etsi non sit educta de potentia materiae, cum a materia non traducatur, quia tamen ex ipsa et materia fit unum, efficitur corpus. Hoc igitur corpus, sive forma educatur de potentia materiae sine motu, ut caelum: sive cum motu, ut in generabilibus et corruptibilibus: sive non educatur de potentia materiae, ut patet in homine, est res physica prima, supra quam intellectus format intentionem generis, et illud est proprium subjectum philosophiae naturalis; logicae tamen: quia si fiat resolutio omnium istorum, non erit devenire ad aliquod commune caelo et inferioribus; ut supra dictum est, cum nec in materia conveniant. Si vero fiat resolutio omnium generabilium et corruptibilium, erit devenire ad unum commune principium indifferens ad omnia haec: et ideo corruptibilia omnia conveniunt in uno subjecto physico unitate reali; sed caelum convenit cum corruptibilibus in uno subjecto physico non unitate reali aliqua, sed logica tantum. Huic igitur naturae intellectus attribuit rationem generis, cui in rebus corruptibilibus respondet quoddam habens quandam unitatem, quae sub eo non descendit, ut supra dictum est, sed multiplicatur in suppositis suis, in quibus recipitur. Unde cum de illis praedicetur, oportet jam naturam constitui in qualibet re per formam quae est totius. Cum illa natura per intentionem sibi additam de toto praedicetur, non potest illa praedicatio sumi a parte rei, et attribui toti rei. Ut puta, homo constituitur ex anima et corpore, tanquam ex duabus partibus: praedicatum autem quod sumitur a corpore, quod est altera pars conveniens homini,

non est corpus, sed corpuscum, idem enim non praedicatur de aliquo denominative, et absolute, sive abstracte. Non erit igitur aliqua forma faciens corpus partem rei, alia forma totius rei, cum corpus secundum intentionem praedicetur de tota re. Nec potest intellectus parti intentionem aliquam, per quam de toto absolute praedicetur, tribuere: quia pars de toto non praedicatur nisi denominative tantum. Ex quo satis manifestum est, lapidem vel ignem vel hominem non per aliam formam esse corpus, quam per illam per quam sunt illud quod sunt in sua specie, sicut nec per aliam materiam: non enim est alia materia in homine per quam homo est corpus, quam illa per quam est homo.

CAPUT XVI.

Et hoc est facile considerare in modo generationis naturae: quia materia prima primam habitudinem habet ad formam elementis. Si enim debet generari ignis, non transmutatur ad formam corporis, et postmodum devenit ad formam ignis, sed statim in eodem instanti quo corrumpitur forma aëris, vel quo inducitur forma ignis: qualitas enim activa ignis nihil intendit nisi inductionem formae ignis, cuius ipsa est passio, et in cuius virtute agit. Et certum est, quod non agit in virtute formae corporis, cum non sit ejus accidens proprium. Sed certe sic se non habet materia nuda ad formam mixti: unde non habet habilitatem aliquam immediate ad eam, sed oportet eam primo inducere formas elementorum, cum mixtum non possit fieri nisi ex miscibilibus praesuppositis. Has tamen formas, licet materiam ordinem ad formam mixti, necesse est materiam deponere in adptione formae mixti, quia in mixto ipso est aliquid quod natum est agere ad dissolutionem ipsius mixti. Forma tamen mixti immediate inest ipsi materiae loco formarum simplicium, faciens subjectam virtutibus formarum elementorum. Unde ex diversis proportionibus miscibilium sunt diversae formae substantiales in diversis mixtis: alia enim est forma mixtionis in auro, alia in lapide, alia in argento. In mixto namque propter naturam mixtionis nulla reperitur diversitas partium: aliter in omni mixto esset diversitas partium, quod falsum est, cum mixta multa sint homogenea, sicut et simplicia. Stult patet de osse, carne et lapide: quorum quaelibet pars suscipit praedicationem secundum completam rationem ipsius naturae in toto: quaelibet enim pars ossis est os: quod ideo est, quia natura formae secundum totum id quod est, essentialiter est in qualibet parte. Cum igitur pars et pars in aliquo sit per quantitatem, quae est accidens proprium corporis substantiae,

cum mensura ejus sit: alia autem forma non potest esse secundum totam naturam suam in aliqua re, quam in illa quae est altera pars compositi; impossibile est aliam formam esse in igne vel lapide, per quam aliquid istorum sit corpus, quam illam per quam praedicatio rei verificatur de parte uniformiter cum toto: et hanc constat esse formam specificam. Sic igitur oportet materiam prius formari formis simplicium corporum, quas oportet deponere in adventu formae mixti, licet virtute in mixto maneant, non autem in essentia. Mixtum autem ex diversis miscibilibus fit. Itaque cum animatum aliquid habens magnam diversitatem in partibus ex diversa mixtione causatam constituitur, necessario erit una forma ipsius animati. Et hanc certum est esse formam mixtionis totius: quam tamen manifestum est non inesse cuilibet parti secundum totam naturam suam, cum non contingat rem praedicari de parte et toto uniformiter. Praedictae autem partes animati per se non fuerunt, cum ex eis constitueretur totum; sicut simplicia corpora habuerunt esse per se ante mixti constitutionem: sed simul agit natura ad eorum educationem in toto, et totius constitutionem ex eis: sicut patet in animali, ubi vis activa patris, quae in semine agit ad constitutionem corporis, diversa membra formando. Inter alia tamen primo format cor, et deinde semper operando ad extrema: quae, quia est virtus assimilans sibi passum, non corrumpitur, formato corde, sed durat quousque menstruum fuerit transformatum in illa quae sunt in eo potentia: et omnibus membris formatis, et destructo menstruo et semine, virtus haec necessario destruitur, et non post formationem, scilicet unius vel duorum membrorum, ut dicitur in 16 de Anim. Agens enim instrumentale non cessat, nisi effectus intentus a principali agente prius inducatur; et posterius non est necesse eum applicari effectui. Semen autem continet vim generativam, quae est delativa potentiae paternae, sicut instrumentum defert vim principalis agentis. Et ideo virtus quae est in semine, peracto officio suo, corrumpitur. Sciendum est autem quod in menstruo est potentia ad diversas partes, in quibus est diversa proportio miscibilium, ex qua consurgit materialiter multiplex diversitas in partibus, in quarum tamen qualibet est reperito uniformitatem mixtionis. Sicut, licet alia sit proportio miscibilium in osse, alia in carne, tamen in carne uniformitas est: quia quaevis pars carnis est caro, et ossis os similiter: natura enim mixtionis est habere uniformitatem in mixto. In qualibet igitur parte rei habentis diversas partes erit aliqua qualitas media quae fit ex qualitatibus simplicibus alteratis ad invicem; et haec qualitas erit propria dispositio ad formam mixti, sicut calor intensus disponit ad formam ignis. Nec refert utrum dicatur esse una qualitas in re, vel plures: quia si di-

catur una, necessario in diversis partibus habebit difformitatem, ita quod in una parte sui praevaleat humidum, ut in cerebro; in alia calidum, ut in cordis. Si vero plures dicantur, adhuc manifestum est sensui eas ad constitutionem unius rei ordinari. Illi igitur qualitati, sive sit una, sive plures, necessario respondebit una forma mixti difformis in virtute: quae licet per essentiam sit tota in qualibet parte rei; non tamen tota virtus ejus erit in qualibet parte rei; sicut patet, quod vis auditiva non est in oculo, nec visiva in aure. Et quia essentia formae rei indivisibilis est, tota enim est in qualibet parte rei; virtutes autem illae ab ipsa forma separari non possunt, quia quaelibet illarum virtutum sequitur totam essentiam, in alia tamen et alia parte, in quibus simul tota essentia est, ut dictum est; ideo, diviso aliquo membro a toto, non manet essentia formae indivisibilis in parte divisa, nec virtus, cum virtus ab essentia formae separari non possit. Ideo necessario in parte divisa, cum et in ipsa proportio miscibilium sit, erit alia forma in essentia a priori forma quae totius rei erat. Quae qualiter eveniat sciri potest ex aliquo mixto uniformi, ut puta, in ligno vel lapide, in quibus est una forma actu, quae est multiplex in potentia: et ideo facta divisione, ex illa forma priore¹ quae in toto erat secundum totam suam rationem una in actu, sed multiplex in potentia, fiunt multae actu, nulla nova forma introducta. Non enim cum ramus dividitur ab arbore, nova forma inducitur: sed prior forma quae erat in potentia fit actu; et ideo eadem accidentia manent in ramo abscisso, quae prius fuerunt secundum essentiam, sed non secundum esse idem actu: quia primo habebant esse actu a toto, nunc autem non. Patet igitur quod hoc esse, quod actu ramus jam habet, est aliud ab esse actu quod habuit in arbore; non tamen habet aliam formam in essentia a priori: nam hoc esse actu respondet ei quod dictum est, continuum habere unam formam multiplicem in potentia, non autem illi quod dictum est, illam esse actu unam. Si igitur una continuus reperitur in aliqua parte membri vivi, sicut in osse vel carne; cum una sit forma totius actu, anima scilicet, quae in animalibus perfectis non est multiplex in potentia, ita quod per divisionem fiat actu, sicut est in imperfectis, ut patet in animalibus anulosis ratione continuitatis; oportet praexistere in carne vel osse formam sine esse actu quae est in toto animato perfecto; cum se habeat ad esse actu sicut in aliis continuis, ut in plantis et lapidibus, se habet multipliciter potentiae ejusdem formae. Potentia autem diversa ejusdem formae nullum esse faciebat in continuo, in quo non erat nisi unum esse tantum; quamvis essentia illius

¹ At facta divisione ex illa, forma prior quae etc.

formae respondeat potentiae, sicut et actui, quem in toto facit. Et ideo cum talis forma ponatur in re praecipue ratione continuitatis, ubi sola divisio facit esse actu in partibus; facile est videre quomodo essentia formae possit esse ibi, et non dare esse ipsi parti. Sicut igitur non alia transmutatione ducitur materia rei continuae ad formam secundum quod est una in actu, et alia secundum quod est multiplex in potentia, sed eadem; ita eadem transmutatione, qua inducitur forma totius multiplex in virtute, inducitur et forma illius sine esse, quia non est nisi quidam respectus. Quia sicut dum manet res in uno actu, illa potentia quae est in eadem forma quae actu esse confert, nihil acquirit illi rei, nisi respectum quemdam uniformitatis in natura inter totam rem, et illud quod in ea divisum est; ita illa essentia formae in re diversae naturae nihil rei ipsi acquirit nisi respectum quemdam, qui est cuiusdam similitudinis inesse esse actu partis et seorsum; cum tamen constet non esse idem esse actu vivum et mortuum.

CAPUT XVII.

Ex his facile est videre, quomodo corpus mortuum actu prius vivebat. Certum est enim potentiam non dividi ab actu ad quem ordinata est, nisi per aliquem actum impossibilem illi, ad quem illa potentia ordinatur: sicut potentia quae est in materia ignis ad formam aëris, remota est ab aëre, cum forma ignis materiae inest. Non autem forma ignis perficit potentiam materiae ad aërem; sed manet in potentia in igne non perfecta, occupata tamen forma ignis. Cum enim forma ignis sit in materia, certum est nihil reale esse in materia quod non sit occupatum ab igne: aliter si aliquid esset liberum a forma ignis, statim aliam formam induere posset. Sicut igitur potentia ad aërem occupata est per formam ignis, sed non perfecta; ita accipit actum per formam ignis, qui tamen non erit perfectio potentiae ad aërem. Et ideo potentia ad aërem, propter concomitantiam materiae perfectae per formam ignis, non per se esse actu habet, quia nihil relinquitur in materia non occupatum ab actu ignis, ut dictum est. Per quem modum forma alienius partis organicae, quae est potentia ad esse seorsum, non perficitur per actum formae totius, cum ad illum non ordinetur: occupatur tamen essentia talis formae, mediante essentia materiae quam concomitatur, ab esse actu, quod est a forma totius. Hoc autem esse non est esse participatum, quod inest a toto ipsis partibus: quia esse partium participatum pertinet per se ad esse totius ex partibus constituti: sed est esse non

conferens ad ipsum totum nisi per accidens; in quantum videlicet impedit esse actu debitum parti a forma propria, quam acquirit pars per dissolutionem a toto. Et sicut habet esse actu a toto per concomitantiam, ut dictum est, ita vivere. Unum igitur esse penitus est, et ipsius totius absolute, et partium participative, et talis formae per concomitantiam; et idem est vivere. Et ideo corpus mortuum vere vivum fuit: non quod vitae principium fuerit forma totius compositi ex materia et forma quam jam habet; sed materia ejus tantum per se, cui esse actu conferebat, quod et ipsa forma materiae juncta concomitanter accipit.

CAPUT XVIII.

His visis, sciendum est, quod prima divisio corporis, quod est genus, est per simplex et mixtum ex simplicibus. In simplicibus autem non praecedit in natura, aliqua forma ipsam formam elementis simplicis, ut supra ostensum est; et hoc facile est demonstrare. Si enim accipiatur minimus ignis in quantitate (quod possibile est, quia res naturae habet terminum augmenti et diminutionis), si dividatur, non manet ignis, nec ex illo aliud elementum generari potest. Forma autem ignis non destruitur sola, sed et corpus et substantia destruitur. Aliter, cum corpus quantum sequatur corpus substantiam; si corpus remaneret, destructo igne, cum corpus substantia non dicat quid sensibile, mathematica forent separata a sensibilibus: quod est impossibile. Cum enim aliquid tale contingit, fit mutatio incontinens, quia non potest de potentia materiae aliqua forma educi. Cum igitur corpus mixtum ex simplicibus generetur, quae sunt media inter primam materiam et ipsum mixtum; in mixto autem non manent formae elementorum, ut dictum est; non erit invenire in mixto aliquam formam mediam inter materiam primam et ipsam formam specificam, quae est forma mixti, cum nulla fuerit media inter materiam et formam elementis. Unde grossi homines aliquam viam generationis ponentes, diverterunt a Philosopho, dicentes materiam primo informari forma substantiae et postea corporis, et sic descendendo ad ultimam formam, quae est forma specifica; cum tamen Philosophus supradictum modum generationis posuerit, dicens formam elementi immediate materiae inesse; quae deposita, introducit forma mixti. Si enim primo induceretur in materia forma substantiae, et postea forma corporis, et postea forma elementis; cum ex quatuor elementis fiat mixtum, depositis formis elementalibus (quibus depositis, si in materia mixti, quae ex elementis fit, necessario fuerit consimilis ordo), cum

totum id materiale quod fuit sub quatuor elementis, sit jam sub mixto; sequitur quod sub una forma mixti maneant quatuor formae substantiales, quarum quaelibet faciet corpus; et quatuor aliae formae, quarum quaelibet faciet substantiam. Ex illis enim non potest fieri unum corpus, cum maneat illae formae in essentia sua, nec substantia una.¹ similiter; quodlibet ergo mixtum est quatuor corpora (propter naturam enim illius corporis dicitur praedicari corpus de re ipsa); et similiter erunt quatuor substantiae eadem ratione. Et ideo impossibile est in mixto esse aliquam formam praeter formam² mixti. Corpus autem mixtum multiplex est, quia multae sunt proportionales miscibilium in mixto. Unde necesse est diversas species mixtorum constitui: quaedam enim sunt mixta uniformia, sicut lapides et metalla, in quibus est magna multitudo specierum, et talia sunt omnia inanimata; alia sunt mixta difformia, ut plantae et animalia; et haec sunt animata; et quanto sunt perfectiora tanto majorem difformitatem requirunt. Quae enim nata sunt plures et diversas operationes exercere, necessario in eis erit major diversitas organorum. Et ideo inter animata, minima diversitas est in plantis, cum non sint principia multarum operationum: in quibus tamen reperitur magna diversitas specierum. Sed harum omnium genus proximum et subalternum est corpus animatum. Nec oportet addere ejus principium esse animam vegetabilem: sic enim nihil esset realiter diversum; cum constet ipsam esse primum principium vitae in omnibus quae apud nos vivunt. Super corpus autem animatum simplex aliquid reale addit altera ejus species animal: quod manifestum est ex operationibus utriusque, quia super operationes vegetabiles, quae sunt generare, nutrire, et augmentare, in animali reperitur actio quaedam realis superaddita, scilicet sentire. Cum igitur actio in animali cum operationibus quae apparent in plantis, inveniatur actio superaddita quae est sentire; necessario oportet dicere sensitivum animalis in sua essentia utrumque obtinere: ne si dixerimus in animali esse vegetabilem distinctam in essentia a sensibili, cogamur in quolibet animali duas animas ponere: quia sequeretur tandem in homine tres animas esse, cum super alia animalia nobilissimam actionem habeat realiter ab aliis actionibus diversam, intelligere scilicet; super quam non invenitur aliquid, quod addat actionem nobiliorem. Et ideo propter additionem talis differentiae, super quam nihil invenitur, animal est ultimum genus. Non solum autem post sensibilem animam, unde accipitur animalis ratio, diversitas realis reperitur in homine; sed in aliis in quibus differentiae a se

¹ *Al.* sua.

² *Al.* impossibile est in mixto esse aliquam formam mixti.

realiter diversae secundum rationem formarum, et non solum secundum rationem materiae reperimur, ut patet de equo et asino et aliis hujusmodi. Cum autem certum sit quamlibet istarum formarum alicujus mixti esse, et propter diversitatem quae est in natura formae unius ad alteram, diversitatem materialem esse in mixtione, quae respondet diversitati formarum; sic in eadem specie diversitas formarum est propter diversitatem mixtionis, quae multiplex est. Solum autem simplicia corpora ordinantur ad generationem mixti, ut dictum est. Impossibile igitur erit in aliqua re sive animata sive inanimata nisi unam formam ponere, cum formae elementares manere non possint.

Ex dictis facile est videre, quomodo scientiae diversae oriuntur et dividuntur, sicut et res subjectae. Ens enim mobile est subjectum philosophiae naturalis, ut dictum est: et hoc idem corpus substantia est: cujus prima passio est quantitas; quae, in quantum est terminus corporis, et propria ejus mensura, ad eandem scientiam perinet. Sed in quantum in eo potest proportio attendi (quia considerari potest sine consideratione alicujus qualitatis sensibilis); quae consideratio posterior est (et ideo in proportione sua non est accipere finem); et hoc idem est subjectum mathematicae: cujus subjectum non est realiter accipere distinctum a subjecto philosophiae naturalis, sed consideratione tantum. De ipso vero ente mobili in communi est liber Phys. Cujus prima species est mobile secundum locum, de quo est liber de Caelo. Corpus autem vel est simplex, vel est mixtum, et in utrisque est generatio et corruptio: ideo de generatione simplicium agit in libro de Generatione. Mixta autem quaedam sunt animata, et quaedam inanimata. De generatione vero inanimatorum agit in lib. Meteor., ut de mineris et etiam de generatione impressionum. Animata autem sunt tripliciter: ideo de generatione animatorum anima vegetabili agitur in lib. de Plant. De generatione vero animalium in lib. de Anima. De homine in lib. de Anima, et de his quae sibi subjunguntur. In omnibus autem et circa praedicta laborat Metaphysicus et Logicus. De processu autem metaphysico dictum est sufficienter in physicis operibus nostris.

CAPUT XIX.

Nunc superest de novem generibus accidentium tractare. Sciendum est igitur, quod in accidentibus in rerum natura non est aliquid correspondens operationi intellectus, eo modo quo possunt rationem generis et differentiarum recipere, sicut est

in substantia. Essentia enim accidentis designata in abstracto non videtur ens aliquid significare; cum abstractum significet, ut per se existens; accidens autem per se esse non potest; unde accidens in abstracto non videtur ens aliquid significare. Sed significatio quae importatur in nominibus, non pertinet ad naturas rerum nisi mediante conceptione intellectus; cum voces sint notae passionum quae sunt in anima, ut dicitur in libro Perihermienas. Intellectus autem potest seorsum intelligere ea quae sunt conjuncta. Illud autem quod seorsum accipitur, videtur ut per se existens; et ideo designatur nomine abstracto, quod significat remotionem ejus ab alio. Sed nomina abstracta non important res per se existentes in genere substantiae; ut humanitas nomen abstractum est, non tamen per se existit. Sic ergo per actionem intellectus nomina abstracta accidentium significant entia, quae quidem inhaerent, licet non significant ea¹ per modum inhaerentium. Unde per actionem intellectus efficiuntur nomina quasi res quaedam, quibus idem intellectus postea attribuit intentiones generum et specierum. Nihil vero in natura rerum fuit, super quod intellectus fundaret intentiones universales. Cum autem accidens non sit compositum ex materia et forma, non potest genus et differentia sumi in eo, sicut sumitur in substantia generis a materia, differentia a forma; sed in unoquoque accidentium genus debet sumi ab eo quod prius in eo reperitur, differentia vero ab eo quod post accidit. Primum autem quod invenitur in quolibet accidente, est specialis modus entis includens diversitatem quandam ad alios ejus modos: sicut in quantitate est specialis modus entis per aliud, scilicet quod sit mensura substantiae; et in qualitate, quod sit dispositio ejus; et sic de singulis. Quod autem in genere diversitas quaedam accipi possit, manifestum est. Nam licet res unius generis non differant ab invicem propter suum genus, sed potius convenient; res tamen diversorum generum suis generibus diversificantur: sicut, licet rationale differat ab irrationali, quae tamen conveniunt in animali; homo tamen differt a non animali per animal. Et ideo in generibus accidentium invenitur diversitas alia ab illa quae est per differentias generis inter res ejusdem generis. Differentia vero debet sumi in eis per aliquid quod in illo modo a quo genus accidentis acceptum est, implicito continetur. Hoc autem invenitur in diversitate principiorum ex quibus causantur: sicut, verbi gratia, ratio mensurae reperitur in quantitate, et hoc est commune omni speciei quantitatis, et ab hoc est acceptum nomen generis. Sed constat, quod successiva sunt diversa principia in natura sua a perma-

¹ *Id. cas.*

nentibus; et ideo naturaliter diversas habet mensuras. Et inde est, quod cum definiuntur accidentia in abstracto, subjectum ponitur in eorum definitione oblique, et secundo loco; et hoc est proprium differentiae; ut cum dicitur, Simitas est curvitas nasi, per quod differt simitas a curvitate quae est in ligno. Accidentia autem in concreto dicta non sunt in genere nisi per reductionem, ut album vel musicum et hujusmodi. Aliquando autem propria principia accidentis, quae sunt in loco differentiae, latent; et tunc loco illorum ponimus eorum effectus. Sicut lucis effectus est disgregare, cum intensa fuerit: quae est principium albedinis: ideo aliquando ponimus disgregativum in ejus definitione; sicut dicimus quod albedo est color disgregativus visus. Disgregativum enim non est differentia absoluta in eodem genere cum colore, sicut est rationale cum animali; sed est differentia sumpta a subjecto coloris exprimens excessum quandam in receptione lucis. Unde accidentia definitionem non habent per res proprii generis, cum non dicant quid simpliciter, sicut dicit substantia. Cum enim quaeritur quid est albedo? respondetur, color: est enim color quid albedinis, sicut animal, hominis. Sed animal quod dicit quid hominis, dicit substantiam simpliciter. Et ideo color qui dicit quid albedinis, magis dicitur substantiale, quam substantia; quia substantiale dicitur quod modum substantiae induit, etsi substantia non sit. Inter omnia autem accidentia quantitas est propinquior substantiae. Et hoc manifestum est: quia sicut subjectum quantitatis est divisibile per se, in partes scilicet essentielles; ita quantitas habet propriam divisionem, per partes scilicet quantitatis. Et ideo si quantitas esset separata a substantia, non oporteret quod esset una tantum, quia potest dividi propria divisione in multa. Albedo vero si esset separata, necessario foret tantum una, cum non haberet in natura sua unde dividatur, sed a natura quantitatis.

CAPUT XX.

De quantitate igitur primo agendum est.

Sciendum est igitur, quod quantitas secundum rationem ejus communem, quae ponitur in 5 Metaph., est divisibilis in ea quae sunt in actu. Quod non est ideo dictum quasi partes in quas quantum est divisibile, sint actu in toto, in quo sunt, divisae; sed hoc est dictum ad differentiam mixti, quod non est divisibile in miscibilia nisi per alterationem, per quam altera forma inducitur. Sed hic sine alteratione aliqua, sola divisione fit pars in actu. Unde quando est in toto, actu essa

dicatur, quia quod prope est ad esse, nihil ab esse differre videtur. Et ideo statim subjungit,¹ quod quaelibet pars nata est esse unum aliquid, et hoc aliquid demonstrabile. Quod non convenit partibus essentialibus, ut in materia et forma: quia post divisionem neutrum manet per se existens, nisi forte fuerit forma et hoc aliquid simul, sicut est anima humana. Quantitatis autem primae differentiae sunt continuum et discretum. Ex quibus duae species constituuntur, magnitudo scilicet et multitudo. Magnitudo constituitur per continuum: unde magnitudo dicitur quantitas divisibilis in partes continuas, sicut multitudo est quantitas divisibilis in partes non continuas, immo ab invicem discretas. Differentiae autem secundae continui sunt intraneum et extraneum: quia quaedam sunt quae mensurantur per intraneum, ut linea et hujusmodi: quaedam per extraneum, ut tempus. Has autem differentias vocat Aristoteles permanentes et transiens; quia tempus est mensura transiens, linea vero permanens. Tertiae vero differentiae continui permanentis sive intranei sunt secundum unam dimensionem, vel duas, vel tres: quia quantitas intranea vel est divisibilis in partes continuas secundum unam dimensionem, et tunc est linea: vel secundum duas, et tunc est superficies: vel secundum tres, et sic est corpus. Et hae omnes sunt species quantitatis per se, ut dicitur in Praedicamentis. Sed in 5 Metaph., tempus ponitur species quantitatis per accidens, sicut albedo dicitur quanta, quia superficies est quanta. Et hujus ratio est, quia Logicus considerat quantitates secundum rationem mensurae, sic enim potest formare intentiones logicas in quantitate. Et quia sunt diversae ratione mensurae; quia quaedam sunt extra, et quaedam intra, quarum nulla est ab alia; et ideo Logicus ponit tempus et locum per se species quantitatis continuae et univocae cum aliis. Primus autem Philosophus considerat quantitatem secundum esse suum, et non sub ratione mensurae: et ideo illa quae sunt quanta per se ponit per se species quantitatis, ut lineam, superficiem, et corpus. Illa autem quae sunt quanta per aliud, ut tempus est quantum per motum, motus vero per magnitudinem, ponit Philosophus esse quantitates per accidens. Et ideo in Praedicamentis locus ponitur species quantitatis, non autem in Metaphysica; quia locus habet rationem mensurae aliam a superficie: quia locus mensurat extrinsece rem locatam, in qua locus non est ut in subjecto; superficies autem rem in qua est ut in subjecto. Locus autem non habet aliud esse a superficie; immo est ipsa continens superficies, sive ultimum, ut dicitur in 4 Physic. Aliam divisionem ponit Philosophus in Praedicamentis, quae eadem est

¹ *Supple* Aristoteles.

cum praedicta: quia habere partes habentes positionem ad invicem, est habere partes discretas, quod est numerum constitinere: licet non omne continuum habeat partes habentes positionem ad invicem: sicut tempus quod est continuum materialiter, licet sit discretum formaliter: est enim numerus motus, ut dicitur in 4 Phys. Haec enim positio differt a positione¹ quae est praedicamentum: quia positio quae est praedicamentum: dicit ordinem partium totius locati ad locum; sed positio haec dicit ordinem partium in toto existentium ad invicem. Secunda differentia super discretum est commune et proprium. Commune autem facit numerum qui idem est hominum et equorum, immo omnium numerabilium. Licet enim diversitas sit in numero aptato diversis rebus; in numero tamen formaliter nulla est diversitas: potest enim numerus qui in se discretus est, formaliter a re numerata continuitatem habere, sicut tempus a motu, et una a panno. Proprium vero facit orationem quae non potest pluribus aptari, sed solum orationi prolatae, cujus ipsa oratio est mensura cum qua est, ut dicitur in Praedic. Ipsa enim cum voce profertur, quia idem est causa et principium subjecti, et per se passionis ejus.

CAPUT XXI.

Nunc restat de qualitate aliquid dicere. De qua, cum inter omnia accidentia quantitatis sit propinquior substantiae, cum habeat per se divisionem sicut substantia, ut dictum est; secundum inesse de ea agendum est. Et ideo per naturam subjecti sui agendum est de qualitate, sicut de quolibet inhaerente agendum est per naturam illius cui inhaeret. Illud autem cum inest qualitas, vel est corporeum, vel incorporeum. Si incorporeum; aut est de facili transiens, aut de difficili: si de facili, est dispositio; si de difficili, est habitus. Licet ista duo communiter reperiantur in corporeis sicut in incorporeis. Sanitas enim corporis habitus quidam est, et dispositio ad ipsum ordinata. Nos enim de propriis passionibus incorporeorum nihil novimus: ideo in libr. de Anima dicitur, quod omnes passionem sunt ipsius conjuncti; et ista pertinent ad primam speciem qualitatis. Si autem illud sit corporeum, sic accipiuntur tres aliae species qualitatis: secunda tamen species qualitatis, quae est naturalis potentia vel impotentia, a primo Philosopho non numeratur inter species qualitatis, sed ponitur potentia quaedam passioni resistens. In praedicamentis vero ponitur propter modum denominandi quem habet qui convenit qualitati: et hoc ad Logicum pertinet. De

¹ *At* passione.

tertia vero specie qualitatis agit Philosophus in Philosophia prima, et etiam in Prædicamentis, et de quarta similiter: De ad aliquid frequenter satis dictum est. De aliis autem generibus quæ magis principia naturalia sequuntur, Philosophus in Prædicamentis suis parum loquitur, de quibus in *Physicis* latius pertractatur.

CAPUT XXII.

His de natura generis perspectis, considerandum est, quomodo aliqua sunt in genere uno per se, sed ratione alterius adjuncti in aliud genus transmutantur. Sciendum est igitur, quod per naturam prædicamenti scribi potest in quo genere quid sit ponendum. Cum enim ens diversimode reperitur in substantia et accidente, ut dictum est; per diversum modum essendi importatum in prædicato, cui semper esse est adjunctum, faciliter scietur ipsum prædicatum. Quod autem esse prædicatum sequatur, manifestum est per resolutionem cujuscumque verbi: nam facta resolutione, semper, eodem subjecto manente, novum prædicatum adjungitur: ut puta, si dicatur "homo laborat," et resolvatur ipsum verbum, erit homo subjectum ut prius. Sed illud quod prius erat prædicatum "laborat," scilicet esse, adjugetur prædicato: esse enim laborantem contingit hominem. Eodem modo de homine albo, cum album dicat esse quale, homo albus in prædicato sumptus ad genus qualitatis pertinet. Si autem ponatur in subjecto, ut puta, si dicatur "homo albus est homo," cum prædicetur esse hominem, et non esse album, ad substantiam spectabit. In aliis autem prædicatis idem reperitur, ut duplum, puta, si dicat subjectum, sive ipsam rem subjectam, ad quantitatem spectat natura dupli. Si autem prædicetur esse duplum, cum hoc includat respectum ad dimidium, duplum in genere relationis est. Omnia hæc prædicamenta sunt denominativa. Sed prædicatio solius substantiæ de suis inferioribus, et similiter aliorum generum de suis speciebus, est univoca: non enim est aliud per essentiam animal et homo, color et albedo, sed idem: animal enim est quid hominis, ut dictum est, et color albedinis. Et ideo animal in quid¹ prædicatur de homine, et homo de Socrate, in quo tota natura generis substantiæ reperitur, univoco, non per aliquam aggregationem, sicut est in acervo lapidum, vel structura domorum, vel aliqua alia colligatione; in quibus nullum adjunctorum prædicatur de toto, sicut animal de homine, et homo de Socrate, sed æquivoce, ut dictum est, cum

¹ *Id.* Et ideo animal, inquit, prædicatur etc.

unumquodque illorum de toto prædicetur, sub quo non est descensus ad aliquod singulare. Et ideo Plato quietem et terminum scientiæ ponit ad individua quæ sunt objecta propria sensus; quia sensus est singularium, quæ sola sunt per se existientia in rerum natura. Substantiæ enim separatæ singularia quaedam sunt, solo tamen intellectu noscuntur earum notitiæ proportionato. Cum igitur ea quæ sunt in prædicamento substantiæ solum per se esse possint; in substantia autem convenient substantiæ separatæ et materiales, quæ quidem supposita sunt habentia esse per se; esse autem est proprius effectus et terminus actionis divinæ: ideo tam hæc quam illæ a Deo sunt, qui est super omnia benedictus. Amen.